

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

ТЮЛЕНЄВА Ю. В.

УДК 334.7:346.2

Тюленева Ю. В. Нормативно-правова база регулювання процесів злиття та поглинання підприємств України

Мета даної статті полягає у вивченні нормативно-правової бази регулювання процесів поглинання та злиття вітчизняних підприємств, оскільки питання злиття та поглинання є суперечними аспектами розвитку ринкового середовища. Аналізуючи наукові напрацювання вітчизняних і закордонних учених та порівнюючи їх із правовою базою регулювання операцій злиття та поглинання, було виявлено відсутність терміну поглинання, його заміну на термін приєднання та частково суперечливе трактування поняття злиття. У статті досліджено правові аспекти регулювання діяльності акціонерних товариств у процесі злиття та приєднання. Виявлено, що найбільш повно розписана ця процедура саме для корпоративного капіталу, тобто акціонерних товариств. Причому інший різновид корпоративних відносин – корпорація – у процесі злиття брати участі не може, оскільки вона є об'єднанням підприємств. Встановлено, що «об'єднання підприємств» і «злиття» не є тотожними поняттями. Для акціонерних товариств визначено поетапне проходження операцій злиття та приєднання, виявлено відсутність типових документів для успішного їх проходження, зокрема передавального акту. Встановлено, що злиття та приєднання в різних законах трактуються або як різновиди реорганізації, або як концентрація суб'єкта господарювання. Усе вищезазначене створює ризикове середовище для здійснення операцій злиття та поглинання, тому перспективою подальшого дослідження є виявлення інших ризикових моментів у операціях злиття та поглинання.

Ключові слова: реорганізація, злиття, поглинання, приєднання, суб'єкти господарювання, акціонерні товариства, правове регулювання.

Табл.: 1. **Бібл.:** 19.

Тюленева Юлія Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки і підприємництва, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: Jul.v.tul@gmail.com

УДК 334.7:346.2

Тюленева Ю. В. Нормативно-правовое регулирование процессов слияния и поглощения предприятий Украины

Цель данной статьи заключается в изучении нормативно-правовой базы регулирования процессов поглощения и слияния отечественных предприятий, поскольку вопросы слияния и поглощения являются противоречивыми аспектами развития рыночной среды. Анализируя научные работы отечественных и зарубежных ученых и сравнивая их с правовой базой регулирования сделок слияния и поглощения, было выявлено отсутствие понятия поглощения, его замена на понятие присоединения и частично противоречивое трактование понятия слияния. В статье исследованы правовые аспекты регулирования деятельности акционерных обществ в процессе слияния и присоединения. Обнаружено, что наиболее полно расписана эта процедура именно для корпоративного капитала, т. е. акционерных обществ. Причем другая разновидность корпоративных отношений – корпорация – в процессе слияния принимать участия не может, поскольку она является объединением предприятий. Установлено, что «объединение предприятий» и «слияние» не являются тождественными понятиями. Для акционерных обществ определено поэтапное прохождение операций слияния и присоединения, выявлено отсутствие типовых документов для успешного их прохождения, в частности, передаточного акта. Установлено, что слияние и присоединение в различных законах трактуются или как разновидности реорганизации, или как концентрация предприятия. Все вышеперечисленное создает рисковую среду для осуществления сделок слияний и поглощений, поэтому перспективой дальнейшего исследования является выявление других рискованных моментов в операциях слияния и поглощения.

Ключевые слова: реорганизация, слияние, поглощение, присоединение, предприятия, акционерные общества, правовое регулирование.

Табл.: 1. **Библ.:** 19.

Тюленева Юлия Валерьевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики и предпринимательства, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: Jul.v.tul@gmail.com

UDC 334.7:346.2

Tiulenieva I. V. Legal Regulation of Processes of Merger and Acquisition of Enterprises of Ukraine

The goal of the article lies in the study of regulatory and legal basis of regulation of the processes of acquisition and merger of domestic enterprises, since the issues of merger and acquisition are contradictory aspects of market environment development. Analysing scientific developments of domestic and foreign scientists and comparing them with the legal basis of regulation of merger and acquisition transactions, the article revealed absence of the acquisition notion and its replacement with the joining notion and partially contradictory interpretation of the merger notion. The article studies legal aspects of regulation of joint stock companies activity in the process of merger and joining. It detects that this procedure is the most detailed just for corporate capital, i.e. joint stock companies. Moreover, another type of corporate relationship – corporation – cannot participate in the process of merger, since it is a union of enterprises. It is established that “union of enterprises” and “merger” are not equal notions. The article identifies stage-by-stage passing through operations of merger and joining for joint stock companies, reveals absence of standard documents for their successful passing, in particular, a transfer act. The article establishes that merger and joining is interpreted in different laws either as a type of re-organisation or as concentration of an enterprise. All the above creates a risky environment for carrying out merger and acquisition transactions, that is why, the prospect of further study is detection of other risks in merger and acquisition operations.

Key words: re-organisation, merger, acquisition, joining, enterprises, joint stock companies, legal regulation.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 19.

Tiulenieva Iuliia V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economics and Business, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: Jul.v.tul@gmail.com

Злиття та поглинання в умовах сучасного розвитку економіки набувають все більших змін. Процеси злиття та поглинання часто вважаються тотожними поняттями. Проте *злиття* – це процес поєднання двох або більше господарюючих одиниць, у результаті якого утворюється нова, об'єднана одиниця. *Поглинання* – це також поєднання двох або більше підприємств, але в результаті якого одне з них стає власником решти підприємств, і всі підприємства залишаються юридично самостійними господарюючими одиницями [1, 2].

З приводу явища поглинання та злиття існує декілька наукових підходів до їх економічного змісту. Деякі вчені-економісти вважають ці процеси необхідними ринковими явищами, які підтримують ефективність розвитку економіки, є її стимулами. Інші, навпаки, вважають, що ринкова економіка ліквідується через втрату конкуренції, оскільки ці процеси ведуть до монополізації економіки і призупиняють або зовсім не сприяють розвитку.

Інша проблема, яка пов'язана з поглинанням і злиттям, – це проблема *рейдерства*. З розвитком економіки ці економічні явища стають тотожними з рейдерством, бо їх обирають як інструмент захоплення влади на підприємствах.

Питання поглинання та злиття підприємств розглядаються у фундаментальних роботах, представлених О. Кузьмичем, Р. Шуляром, І. Томашевською, Ю. Брігхемом, С. Майерсом та ін. Аналіз особливостей трансформації підприємств, методика проведення реорганізації та реструктуризації промислових підприємств, зокрема поглинання та злиття, зосереджено в дослідженнях і публікаціях таких провідних вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, як: В. М. Заболотний, Є. М. Андрущак, А. М. Штангрет, О. І. Копилюк, А. П. Белих, М. А. Федотова тощо. Питанням стосовно процесів злиття і поглинання як різновидів реструктуризації та реорганізації підприємств присвячені роботи таких закордонних і вітчизняних учених, як Д. Депамфіліс, Ф. Рид, М. Бредлі, М. Марсальєз, І. Мекнінг, В. Андрійчук, О. Мозговий, А. Румянцев, Є. Савельєв тощо.

Як зазначалось вище, питанням дослідження сутності, особливостей різновидів поглинання та злиття присвячено багато праць. Але потребує дослідження регулювання цих процесів, роль держави в їх реалізації, захисті економіки від негативних ефектів злиття та поглинання. Також потребує дослідження особливості законодавчого регулювання цих процесів у національній економіці. Таким чином, *метою* даної статті є вивчення нормативно-правової бази регулювання процесів поглинання та злиття вітчизняних підприємств.

Діяльність будь-якого підприємства або організації в першу чергу регулюється Цивільним і Господарським кодексами України [3, 4]. Так само процес злиття та поглинання регулюються цими законодавчими документами. Необхідно відзначити, що визначення поняття «злиття» у [3] відсутнє, а термін «поглинання» взагалі не використовується, у той час як згадуються інші форми реорганізації юридичної особи: приєднання, поділ і перетворення. У даному документі визначається лише, що рішення стосовно злиття та приєднання приймається учасниками юридичної особи або органом юридичної

особи, уповноваженого на це установчими документами, а у деяких випадках, за рішенням суду або відповідними органами державної влади. Також, одночасно відзначається, що для деяких випадків, крім рішення власників юридичної особи щодо злиття та приєднання, буде необхідна згода відповідних органів державної влади [3], особливо це стосується підприємств провідних галузей економіки з метою захисту конкуренції. Цивільним кодексом визначається порядок припинення діяльності юридичної особи шляхом зазначених реорганізаційних заходів. Так, відповідно до цього документу, у першу чергу задовольняють зобов'язання юридичної особи перед кредиторами, а після закінчення строку погашення всіх заборгованостей складається передавальний акт, де зазначається положення про правонаступництво щодо всіх зобов'язань юридичної особи, що припиняє свою діяльність, стосовно всіх її кредиторів і боржників. Цей акт затверджується учасниками юридичної особи або органом, який прийняв рішення про припинення її діяльності, і потім передається відповідним органам, які здійснюють державну реєстрацію ліквідації та створення юридичних осіб.

Що стосується Господарського кодексу України [4], то відповідно до його положень злиття та приєднання є також різновидами реорганізації підприємства, за рахунок яких створюється нова юридична особа та ліквідується старі підприємства, з яких, власне, і утворюється нове. У разі злиття суб'єктів господарювання усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до суб'єкта господарювання, що утворений внаслідок злиття. У разі приєднання одного або кількох суб'єктів господарювання до іншого суб'єкта господарювання до нього переходять усі майнові права та обов'язки цих суб'єктів [4]. Аналогічно до Цивільного кодексу України злиття та приєднання згадуються стосовно припинення діяльності суб'єктами господарювання, а дефініція поглинання знову відсутня.

Якщо розглядати злиття з економічної точки зору, то під ним розуміється поєднання (об'єднання) декількох суб'єктів господарювання, що узгоджується із законодавством України. У Господарському кодексі [4] визначаються аспекти роботи об'єднання підприємств, тобто вже результату злиття підприємств, поєднання їх майнових цінностей. Відмічаються різновиди таких об'єднань, виділяють господарські об'єднання, державні та комунальні господарські об'єднання, для яких встановлюються особливості їх створення. Так, господарські об'єднання утворюються за ініціативи підприємств на добровільних засадах і діють далі на основі установчих документів (договору, статуту), державні ж господарські об'єднання утворюються за ініціативи рішення Кабінету Міністрів України. Це рішення та статут є документами, на основі яких працює таке об'єднання [5].

За Господарським кодексом [4] також визначаються організаційно-правові форми об'єднання, серед яких асоціації, корпорації, консорціуми, концерни. Але необхідно відмітити, що всі ці об'єднання створюються на основі підприємств, які не втрачають статус юридичної особи після такого об'єднання, що є протилежним за суттю до

злиття. Тобто така форма господарського об'єднання, як корпорація, яка є у світовій практиці і найчастіше є результатом злиття чи поглинання, не може мати місце у вітчизняних процесах злиття та приєднання.

У цілому обидва ці законодавчо-нормативних документи описують процес злиття і приєднання однаково, доповнюючи один одного, що ж стосується процесу поглинання, то в цих двох нормативно-правових актах його не згадується. Можна вважати, що приєднання – це тотожний термін до поглинання, оскільки описує зрештою той самий процес. Різниця полягає лише в змістовному забарвленні сутності цих трактувань, оскільки поглинання найчастіше асоціюється з недружнім приєднанням підприємств [6, 7].

Наступним законодавчим документом, який регулює відносини та процедури проведення злиття, є закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [8]. Оскільки, відповідно до попередніх викладок, у процесі злиття відбувається ліквідація суб'єктів господарювання та створення нової одиниці, усі ці зміни повинні відобразитися у відповідних документах і реєстраційних базах.

Державна реєстрація утвореного в результаті злиття чи приєднання підприємства здійснюється аналогічно процедурі створення нового підприємства: термін, перелік документів та місце подання нічим не відрізняється [8]. Однак перед створенням нової юридичної особи в процесі злиття чи приєднання юридичної особи, які входять до цих об'єднань, ліквідується з відповідним внесенням до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи. Звичайно в законі визначається необхідний перелік документів, які необхідно подати для припинення діяльності підприємств зі зазначенням правонаступника в результаті їх ліквідації. Так само в законі, як і в [3, 4], зазначається, що підприємство може бути ліквідовано лише після погашення своїх боргових зобов'язань перед кредиторами.

Особливий акцент в законі робиться на ліквідації акціонерних товариств у процесі злиття підприємств з відзначенням особливостей у документах, що подаються. Злиття вважається завершеним з моменту державної реєстрації новоутвореної юридичної особи та державної реєстрації припинення юридичних осіб, що припиняються у результаті злиття.

Тобто у даному законі визначаються особливості проведення процедур злиття і приєднання, без визначення їх трактувань. Але так само як і попередні закони, у ньому не визначається процедура поглинання.

У законі України «Про господарські товариства» [9] трактування понять злиття та приєднання не надається, згадуються дані поняття лише відносно способу реорганізації товариства у процесі припинення їх діяльності. Що ж стосується поглинання, то даний термін не згадується і в даному документі.

Наступний закон, який регулює відносини злиття, – «Про акціонерні товариства» [10]. Найчастіше злиття та поглинання асоціюють з корпоративними правами [11], з діяльністю акціонерних товариств, відповідно в даному законі більш повно відображені особливості злиття.

Як зазначалось у попередніх законах [3 – 5], злиття може регулюватися державними органами влади. Відповідно до даного закону визначається, що створення акціонерного товариства шляхом злиття підприємницьких товариств, державних і комунальних підприємств регулюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а за участю державних та (чи) комунальних підприємств ще і Фондом державного майна України. Це обумовлено тим, що статутний капітал акціонерного товариства формується за рахунок розміщення акцій. А тому в законі визначаються і особливості формування вартості акцій, які розміщуються в результаті злиття чи приєднання.

Рішення щодо злиття всередині товариства відносяться до компетенції загальних зборів і наглядової ради, так само як і визначення ціни акцій. Крім рішення зборів, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку можливо буде необхідно отримання згоди відповідних державних органів на припинення акціонерного товариства шляхом злиття або приєднання.

Необхідно відзначити, що одночасно злиття, приєднання та інші способи реорганізації товариство здійснювати не може. Також необхідно відзначити, що акціонерне товариство може брати участь у злитті лише з іншим акціонерним товариством.

Також у законі регулюється питання викупу акцій самим товариством, якщо акціонер голосував проти рішення про злиття чи приєднання товариства. Акції товариства, що припиняється внаслідок злиття, приєднання, конвертуються в акції товариства- правонаступника та розміщуються серед його акціонерів. Та при цьому не підлягають конвертації акції товариств, що беруть участь у злитті, приєднанні, поділі, виділі, перетворенні, власниками яких є акціонери, які звернулися до акціонерного товариства з вимогою про обов'язковий викуп належних їм акцій та які мають таке право. Ці акції будуть анульовані.

Знову ж таки регулювання відносин товариства з акціонерами у процесі конвертації акцій здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

У процесі злиття та приєднання відбувається з'єднання майнових цінностей, тому в законі регулюються відносини акціонерів з приводу володіння їх цінними паперами, інших крім акцій. Закон [10] захищає інтереси всіх учасників злиття: обсяг прав за емісійними цінними паперами повинен бути не менший, ніж той, що надавався ними до злиття, приєднання; при конвертації акцій під час злиття або приєднання акціонерного товариства акціонери товариств, що беруть участь у злитті, приєднанні, можуть також отримувати грошові виплати, що не повинні перевищувати розміру визначеного статутом товариства.

Відповідно до закону, аналогічно [3, 4], усі реорганізаційні зміни будуть вважатися завершеними, коли будуть внесені до Єдиного державного реєстру записи про припинення діяльності підприємств, які були об'єктами злиття чи приєднання, і створено новий суб'єкт підприємницької діяльності (для злиття) чи внесено зміни до установчих документів (при приєднанні).

Для того, що уникнути невизначеності та організаційних перешкод, у законодавстві прописується пункт складання договору злиття (приєднання). Компетенції зі складання договору покладено на наглядову раду товариства. Саме в даному документі регламентуються особливості злиття підприємств, умови конвертації акцій і грошових виплат, відносини співвласників, права, що надають інші цінні папери, крім акцій. Також обов'язково визначаються посадові особи товариства, порядок голосування на спільних зборах.

У компетенцію наглядової ради покладаються і обов'язок роз'яснення її акціонерам умов договору, складання економічного обґрунтування та доцільності злиття чи приєднання, визначаються методи оцінки вартості майна.

Як і в попередніх законах [3, 4], у даному законі [10] також згадується передавальний акт, та крім нього – ще висновок незалежного експерта щодо умов злиття, приєднання, річну фінансову звітність інших товариств, що беруть участь у злитті (приєднанні), за три останні роки. Усі ці документи повинні бути затвердженні на загальних зборах усіх товариств, які беруть участь у злитті. Для того, щоб все було прозоро, істотні умови договору повинні бути ідентичні на всіх зборах.

У законі «Про акціонерні товариства» [10] прописано процедуру захисту прав кредиторів як учасників процесу злиття та приєднання: строки виконання вимог, особливості вирішення спірних питань правонаступником.

Усі вищеперераховані аспекти в законі прописані як поетапні кроки виконання злиття (табл. 1). Так само прописуються послідовні кроки процедури приєднання. Якщо порівнювати її з процедурою злиття, то виконуються аналогічні кроки: так само приймається рішення про припинення товариства, складається договір при припиненні. Але на відміну від складання нового статуту, за даної процедури вносяться зміни до статуту існуючого товариства. Але у даної процедури є включення. У разі, коли підприємство вже є власником 90 відсотків простих акцій товариства, що приєднується, і таке приєднання не спричиняє необхідності внесення змін до статуту, то всі зміни затверджуються наглядовою радою товариства, і тоді не вимагаються пояснення до умов договору приєднання та висновок незалежного експерта.

Отже, враховуючи опис цих двох процедур відповідно до [10]: вони є схожими, за деяким виключеннями, які були зазначені вище, а також мають деяку від-

Таблиця 1

Алгоритм процедури злиття акціонерного товариства

Дія	Виконавець
Прийняття рішення про припинення товариства	Загальні збори акціонерного товариства
Створення комісії з припинення товариства та обрання складу комісії	Загальні збори акціонерного товариства
Задоволення вимог кредиторів	Правління товариством
Реалізації права вимоги обов'язкового викупу належних акцій	Акціонери товариством
Складання передавального акта	Комісія з припинення акціонерного товариства
Прийняття рішення про затвердження проекту договору про злиття акціонерних товариств, про затвердження пояснень до умов договору про злиття, про схвалення передавального акту, підготовленого комісією з припинення товариства, а також про затвердження умов конвертації акцій товариства, що припиняється, в акції товариства, створюваного в результаті злиття	Наглядова рада товариства
Отримання висновку незалежного експерта щодо умов злиття акціонерних товариств	Наглядова рада товариства
Подання заяви та всіх необхідних документів на реєстрацію випуску акцій до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку	Уповноважені особи акціонерного товариства
Реєстрація випуску акцій та видача тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій, присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера цінних паперів	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
Укладення з депозитарієм договору про обслуговування емісії акцій	Правління товариством
Обмін акцій товариства, створюваного в результаті злиття, на акції товариств, що припиняються	Правління товариством
Затвердження результатів розміщення (обміну) акцій	Уповноважений орган акціонерного товариства
Державна реєстрація статуту акціонерного товариства, створюваного в результаті злиття, в органах державної реєстрації	Уповноважений орган акціонерного товариства
Подання Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати розміщення (обміну) акцій; його реєстрація та скасування реєстрації випуску акцій товариств, що припинилися	Уповноважений орган акціонерного товариства
Реєстрація припинення акціонерних товариств	ЄДРПОУ
Отримання свідоцтва про державну реєстрацію випуску акцій товариства, створюваного в результаті злиття	Уповноважений орган акціонерного товариства

мінність документи, які складаються у процесі злиття та приєднання. Так, баланс, який складається у процесі злиття, формується баланс нової юридичної особи, а при приєднанні змін підлягає баланс підприємства, до якого приєднано юридичну особу.

Що стосується передавального акта, то в усіх попередніх законах він згадується, але форма його складання відсутня. Тобто підприємства складають його на власний розсуд у довільній формі, що може ускладнювати процедуру злиття та приєднання.

Оскільки діяльність акціонерних товариств пов'язана з рухом цінних паперів, очевидно, що питання злиття та приєднання також повинні віддзеркалюватися у Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» [12]. Але всупереч даному твердженню єдине згадування про злиття стосується діяльності професійних учасників фондового ринку з приводу заборон передачі своєї ліцензії іншим учасникам ринку, крім випадків злиття таких учасників з юридичною особою.

Інший закон, в якому згадуються поняття злиття та приєднання, пов'язаний з попередженням не допущення негативних наслідків цих процесів, тобто це закон України «Про захист економічної конкуренції» [13]. За даним законом злиття та приєднання пов'язані з категорією концентрації суб'єкта господарювання. Одночасно з процесами злиття та приєднання за даним законом виділяються схожі процедури привласнення майна інших суб'єктів. Відповідно до даного закону процедура злиття повинна узгоджуватися в деяких випадках з Антимонопольним комітетом.

До інших документів, які регулюють відносини злиття та приєднання, можна віднести закони України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [14], «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [15], наказ міністерства економіки України «Про затвердження Методичних вказівок щодо проведення реструктуризації державних підприємств» [16], наказ Фонду державного майна «Положення про порядок реструктуризації підприємств» [17]. Але дані документи частково регулюють відносини злиття та приєднання через опис і визначення процедур проведення реструктуризації, узагальненого поняття для цих двох процедур.

Іншим важливим аспектом у процесі регламентування процесів злиття та приєднання є їх регулювання і на рівні самого підприємства, у його документообороті. Усі правила введення та фіксації операцій суб'єктів господарювання відображені в Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (П(С)БО). Відповідно до змін, запроваджених наказом Міністерства фінансів від 31.05.08 р. № 756 [18], злиття підприємств у бухгалтерському обліку нормативно не регламентовано. З П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» термін «злиття підприємств» вилучено, і також відповідно до пункту 3 цей стандарт не застосовується до операцій з об'єднання підприємств шляхом злиття. Тобто регулювання відносин злиття для підприємств на рівні їх документообороту ніякими законодавчими нормативами не регламентується.

Ще один важливий аспект у регулюванні операцій злиття – це *регулювання податкових відносин*. Єдиним законодавчим актом, який регулює питання правонаступництва податкової заборгованості або податкового боргу внаслідок реорганізації, є Податковий кодекс України [19]. За даним законом надається визначення поняття реорганізації платника податків, злиття платників податків. За даним законом злиттям платників податків вважається передача майна платника податків до статутних фондів інших платників податків, унаслідок чого відбувається ліквідація платника податків, який зливається з іншими [19]. За суттю дане визначення тотожне визначенням, наданими [3, 4, 10], так само відбувається поєднання майна та ліквідація суб'єктів господарювання, які це майно об'єднують. Визначення приєднання даний закон не дає, так само як і трактування поняття поглинання. За даним законом визначаються особливості обліку, для акціонерних товариств – особливості обміну акцій та зазначається, що операції злиття та приєднання не є об'єктами оподаткування.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведене дослідження свідчить про часткове регламентування поняття «злиття», тотожне поняттю «приєднання», і про повну відсутність у термінологічній базі законодавства поняття «поглинання». У деяких законодавчих документах надаються різні термінологічні поняття злиття та приєднання – такі, як концентрація суб'єкта господарювання та реорганізація. Також не повне регулювання відносин злиття та приєднання державними органами влади доповнюється і відсутністю нормативної бази для введення документообороту на підприємствах у процесі цих процедур, їх фіксації, обліку, що може призводити до порушень з боку сторін, які вирішили реорганізувати. Це віддзеркалюється і у відсутності розроблених типових документів, які необхідні для проведення цих процедур.

Іншим аспектом є велика кількість органів влади, перед якими повинні звітувати суб'єкти господарювання, що вирішили почати операції злиття та поглинання. Це пояснюється протидією негативним наслідкам процесів злиття та поглинання, але саме ці органи влади і повинні були розробити типові документи, які їм і подаються для полегшення дій суб'єктів господарювання.

Усе перераховане створює середовище для протиправних дій деяких суб'єктів господарювання, що не сприяє розвитку нормальних ринкових відносин. Тобто, створює ризикове середовище для здійснення операцій злиття та поглинання. Перспективами подальшого дослідження є виявлення інших ризикових моментів у операціях злиття та поглинання. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Депамфилис Д.** Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации предприятия / Дональд Депамфилис / Пер. с англ. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2007. – 960 с.
2. **Рид Ф.** Искусство слияний и поглощения / Стэнли Фостер Рид, Александра Рид Лажу / Пер. с англ. – 3-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 957 с.

3. Цивільний кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40 – 44, ст. 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

5. **Юркевич Ю. М.** Правове регулювання злиття юридичних осіб / Ю. М. Юркевич // Науковий вісник ; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Вип. 2. – 2008. – С. 1 – 9.

6. **Тарасова О. В.** Проблеми та перспективи ринку злиття та поглинання в Україні / О. В. Тарасова // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [збірник наукових праць] / Під. ред. Є. В. Кузьміна. – 2010. – Вип. – С. 223 – 230.

7. **Гордєєва Т. А.** Злиття та поглинання як інструменти антикризового управління / Т. А. Гордєєва // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 1 – С. 20 – 23.

8. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

9. Про господарські товариства. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 49, ст. 682 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

10. Про акціонерні товариства. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, № 50-51, ст. 384 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

11. **Россоха В. В.** Світові тенденції корпоративного злиття та поглинання / В. В. Россоха, О. П. Осетрова // Агроінком : науковий журнал [Електронний ресурс]. – 2010. – Вип. 4-6. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/agroin/2010_4-6/ROSSOKHA.pdf

12. Про цінні папери та фондовий ринок. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 31, ст. 268 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

13. Про захист економічної конкуренції. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст. 64 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

14. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 31, ст. 440 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

15. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 47, ст. 251 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>

16. Про затвердження Методичних вказівок щодо проведення реструктуризації державних підприємств. Наказ міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0187-98>

17. Положення про порядок реструктуризації підприємств. Наказ Фонду державного майна України [Електрон-

ний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0414-02>

18. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19. Наказ міністерства фінансів України від 31.05.08 р. №756 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>

19. Податковий кодекс України. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

REFERENCES

Depamfilis, D. *Sliianii, pogloshcheniia i drugie sposoby restrukturizatsii predpriatiia* [Mergers, acquisitions and other ways to restructure the company]. Moscow: Olimp-Biznes, 2007.

Hordeieva, T. A. "Zlyttia ta pohlynnannia iak instrumenty antykrizovoho upravlinnia" [Mergers and acquisitions as instruments of crisis management]. *Visnyk KhNU*, vol. 1, no. 1 (2010): 20-23.

[Legal Act of Ukraine] (2003). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

[Legal Act of Ukraine] (2003). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

[Legal Act of Ukraine] (2003). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

[Legal Act of Ukraine] (1991). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

[Legal Act of Ukraine] (2008). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

[Legal Act of Ukraine] (2006). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

[Legal Act of Ukraine] (2001). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

[Legal Act of Ukraine] (1992). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

[Legal Act of Ukraine] (2001). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>

[Legal Act of Ukraine]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0414-02>

[Legal Act of Ukraine] (2008). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>.

[Legal Act of Ukraine] (2011). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

"Pro zatverdzhennia Metodychnykh vказivok shchodo provedennia restrukturizatsii derzhavnykh pidpriemstv" [On the approved guidelines on restructuring of public enterprises]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0187-98>

Rossozka, V. V., and Osetrova, O. P. "Svitovi tendentsii korporativnoho zlyttia ta pohlynnannia" [Global trend of corporate mergers and acquisitions]. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/agroin/2010_4-6/ROSSOKHA.pdf

Rid, S. F., and Lazhu, A. R. *Iskusstvo sliianii i pogloshcheniia* [Art of mergers and acquisitions]. Moscow: Alpina Biznes Buks, 2007.

Tarasova, O. V. "Problemy ta perspektyvy rynku zlyttia ta pohlynnannia v Ukraini" [Problems and prospects of mergers and acquisitions in Ukraine]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku* (2010): 223-230.

Yurkevych, Yu. M. "Pravove rehuliuвання zlyttia iurydychnykh osib" [Rights merging entities]. *Naukovyi visnyk LDUVS*, no. 2 (2008): 1-9.